

Բուբուն ըոգաւ¹ էլ չի հազաւ:
Սարեր ձուէ է եկեր
Բուբուն փախաւ տուն կ'երթէր:
Կըովըտան բուբուն ու տիւրին²
Լին խոլ³ հաւու հաւկըթին
Դըրեցին բալխըրին տարան Բաղընայ ջրին
Ուս մը ջուր կը խըմէր, թուա ելաւ վըր փըլին:
Շըվվար քովէն կը խըլին:
Բուբուն գընաց խիարնոց
Քաշու գըլուի գոթ ի խոց
Խիարնոցն էր տոկի
Քաշու գըլուի պըղողի⁴:

հրտրկ. Հ. Ա. Գ.



ՀՈՄԵՐՈՍ

Ո Դ Ի Ս Ա Կ Ա Ն

Բ. ԵՐԳ

□ □ □

(Շար. տես Բզմ. 1923. էջ 17)

Այսպէս ըսաւ աղօթելով, Վթենաս
Անոր եկաւ նըմանելով Մենտորի
Մարմնով՝ ձայնով, եւ անոր այս թեւաւոր
Խօսքերն ուղղեց. «Ո՛վ Տելեմաք, դուն պիտի
Ապագային չըլլաս ոչ մեղկ եւ ոչ խօլ.
Եթէ ունիս քու հօրըդ սիրտն առնական,
Որ գիտէր այնպէս թէ՛ խօսիլ, թէ՛ գործել:
Պիտի քու այս ճամբորդութիւնըդ չըլլայ
Ոչ գուր եւ ոչ ալ ապարդիւն: Բայց եթէ
Ողիտէսի՝ Պենելոպի տըղան չես,
Ես չեմ յուսար որ կարենաս կատարել
Ինչ որ մըտքիդ մէջ կ'որոճաս կը խոկաս:
Քիչ որդիներ կը նըմանին իրենց հօրն,
Յաճախ կ'ըլլան վատթարագոյն, լաւագոյն
Հազիւ երբեք: Այլ գի չըլլաս պիտի դուն
Ապագային ոչ մեղկ եւ ոչ ալ շամբուշ,
Որովհետեւ Ողիտէսի խելքն՝ հանճարն

Ըզբեզ ի սպառ չեն թողլըքած. յոյս ունիմ
Որ կարենաս այդ գործերուն վերջն հասնիլ:
Ուստի հիմա մի՛ մըտածներ որոշումն
Ու նըպատակն այդ անըզգամ տարփածուաց,
Որ չունին ոչ արդարութիւն եւ ոչ խելք,
Եւ փոյթներին անգամ չէ ոչ մասն եւ ոչ
Հնախտագիրը սեւ՝ որ մօտ է արդէն,
Եւ գիրենք մի՛ եւ նոյն օրուան մէջ բուրբ
Պիտի ջընջէ իսպառըսպուռ: Որոշած
Համբորդութիւնըդ պէտք չէ շատ ուշանայ.
Ի՛ս իսկ ինքնին որ հայրենի հիւր մ'եմ քեզ,
Պիտի երազ նաւ մը քեզի պատրաստեմ
Եւ ընկերեմ քեզ. արդ պալատ դարձիր դուն
Եւ տարփածուաց խանուէ հետ. պատրաստէ
Պաշար ու դիր ամաններու մէջ, գինին՝
Սափորներու, ալիւրը՝ կեանքը մարդոց՝
Թաւ տիկերու մէջ. ես իսկոյն կը խըմեմ
Ժողովուրդէն բարեացակամ ընկերներ:
Խովապարփակ իթակէի մէջ նաւեր
Շատ կան, ըլլան հին թէ նոր, ես անոնցմէ
Պիտի ընտրեմ ամենէն լաւն, եւ փութով
Ձայն տարօրով՝ դէպ ի լայն ծոփն իջեցնենք»:

Արամազդի դըստրիկն այսպէս խօսեցաւ
Ինք Աթենաս. եւ Տելեմաք լըսելով
Դիցուհւոյն ձայնն՝ այլ եւս երկար չըմընաց.
Կոտրած սըրտով եկաւ գընաց դէպ ի տուն
Եւ գըտաւ հոն տարփածուները գոռոզ:
Կը քերթէին այծերն ու գէլ խոզերու
Խորովոյցներ կը կազմէին գաւթին մէջ:
Անտինոսս ժըպտելով գնաց ընդառաջ
Տելեմաքի, եւ սեղմելով անոր ձեռքն,
Անուը տուաւ եւ այս խօսքերը գուրեցեց.
«Տելեմաք, վե՛հ ճարտասան, սիրտ աննւաճ,
Ձըլլայ մըտքդ գէշ բան, գէշ գործ անցընես,
Այլ առաջուան պէս մեզի հետ կ'եր, խըմէ՛:
Քեզ ինչ որ պէտք է պիտի հոգան Աթայեանք,
Նաւ մ' եւ ընտիր նաւավարներ, որպէս զի
Շուտով երթաս դէպ ի Պիլոս դիւցային,
Հոյանուն հօրըդ մասին լուր առնելու»:

Եւ Տելեմաքն ըզգոս տըլաւ պատասխան.
«Անտինոսս, այլ եւս հընար չէ ինծի
Ձեզի հետ՝ լի՛րը մարդիկ՝ նըստիլ խրախճանալ
Եւ վայելել հանդարտօրէն: Զի՛ բաւեր
Որ ցորչափ ես տըղայ էի՝ ճոխ ու պերճ
Ըտացողածքներս ըսպանեցիք լափեցիք:
Արդ որ մեծ եմ տուրիներէն խըրատուած
Եւ արութիւնըս զօրացած կուրծքիս մէջ,
Պիտի շնամբ շանթել վրանիդ՝ վատախտար
Բախտ մը՝ թէպէտ երթամ եւ դէպ ի Պիլոս,
Թէպէտ հոս այս ժողովուրդին մընամ մէջ:

1. Զորաւ (ըստ կարնեցւոյ):
2. Անանդաւ:
3. Պղտ կարած նաւ:
4. ? - :

Պիտի մեկնիմ, եւ ձեզ ըսած այս իմ շուտ
ի գուր չըլլայ պիտի օտար քաշտիով:
Ձի ես ոչ նաւ ունիմ եւ ոչ նաւավար,
Որովհետեւ այսպէս հաճոյ թուեցաւ ձեզ»:

Ըսաւ, եւ նոյն հետայն իր ձեռքը քաշեց
Անոր ձեռքէն. իսկ տարփածուք տանք մէջ
կը սարքէին խնջոյքը, ու զայն հեղինելով
կըծու խօսքեր կը նետէին հասցէին.
Երիտասարդ մը լիբբ կ'ըսէր այս խօսքերն.
«Անշուշտ մեզի մահ կը նկիթ Տելեմաք».

Ընկալաւ այն կամ աւագուտ Պիրոսէն
Պիտի բերէ օգնականներ, այս իր մէծ
Փափաքն է, կամ պիտի երթայ Եփիրէ՝
Աթապատար երկիր՝ անկէ բերելու
Մեզ մահառիթ թոյն, ու խառնէ գինիի
Բաժականերուն մէջ եւ զրաւէ ամէնքին»:

Ուրիշ Ժողովրդ երիտասարդ մը կ'ըսէր.
«Եւ ո՞վ գիտէ որ կոր նաւով մեկնելով՝
Պիտի հեռու մտերիմներէն չըկորսուի
Ողիսէսին պէս թափառիկ՝ զբոսահետ:
Եւ այն ատեն մեզ համար ինչ նեղութիւն.
Պիտի ստիպուինք բոլոր ինչքերը բաժնել
Եւ տալ այս տունն իր օժոն ու զինքն առնողին»:

Կը խօսէին այսպէս, իսկ ան իջաւ վար
Իր հօրը լայն ու բարձրալարկ շտեմարանն,
Ուր կային դէզ դէզ ոսկիի ու պղինձի
Շեղջակոյտեր, եւ արկներու մէջ ձորձեր
Եւ առատ իւղ բուրազըւարթ. կային հոն
Շատ տակառներ հին եւ անուշ գինիի,
Ու մօլ անապակ եւ դիւցայի, կարգ առ կարգ
Շարուած պատին երկայնութեամբ. ու բոլոր
կը սպասէին Ողիսէսի դառնալուն
Յետ կըրելու բիրդ դըժնդակ տանջանքներ:
Մառանն ունէր կըրկնափակ դուռ մ'հաստաբետ,
Եւ ներսը կար պահապան կին մ'հրօկելու
Գինի ցերեկ ամենամեծ արթնութեամբ,
Պիտեմորեան Ոպիս դըստրիկն Եւրիկլէն,
Չոր շտեմարանը կանչելով Տելեմաք՝
Անոր այսպէս ըսաւ. «Գայեակ, ինձ համար
Թակոյկներու մէջ լին գինի մ'անուշակ,
Պիտեմ քաղցրն անկէ՛ յետոյ զոր դուն կը պահես
Ատուածային Ողիսէսի, օրհասէն՝
Մահէն պըծած եթէ երբեք հասնի գայ:

Տասներկու հատ լեցուր, ու դիր բերանին
Խըցան, լեցուր նոյնպէս ալիւր՝ լաւ կարուած
Պինդ տիկերու մէջ. թող ըլլայ զրատ լափ
Այդ աղացուած ալիւրն, ու դուն գիտցիր լոկ.

Եւ այս ամէնը պատրաստէ, իրիկուն
Պիտի տանիմ՝ երբ վերայալին Եփիրէ մայրս
Քընանալու, վասն զի ես միտ երթամ Եփիրէ
Մահէն անուշ ուրիշ խորհուրդ մ'ալ երկնեց

Դէպ ի Սպարտա, դէպ ի Պիրոս աւագուտ,
Սիրելի հօրս դարձին վրայ լուր առնելու»:

Այսպէս ըսաւ. ճիւ մը փըղցուց Եւրիկլէն,
Սիրուն դայեակն, եւ հեծելով ու լալով
Ուղղեց անոր սըլացաթիւ այս խօսքերն.

«Ինչպէս, սիրուն զաւակ, քու միտքըդ ինչաւ
Այդպիսի բան, եւ ո՞ր կ'ուզես երթալ դուն
Լայն երկրի վրայ՝ դուն սիրատուն միածինդ:
Հայրենիքէն հեռու մեռաւ Ողիսէս
Արամազդեան, ո՞վ գիտէ ինչ մարդոց մէջ.

Եւ արդ հազիւ թէ դուն մեկնիս՝ տարփածուք
Պիտի դարան լարեն ու քեզ մոռցնեն
Եւ քու ինչքերդ բաժնեն իրենք իրենց մէջ.
Կալուածներուդ միջեւ նըստէ հոս հանգարտ.
Ինչո՞ւ համար երթաս տանջուիս տառապիս
Եւ թափառիս անբեղնաւոր ծովուն վրայ»:

Եւ Տելեմաքն ըզզոց տըւաւ պատասխան.
«Սիրտ առ, դայեակ, աստուած մ'ինքնին թեւ.
[Լաղրեց

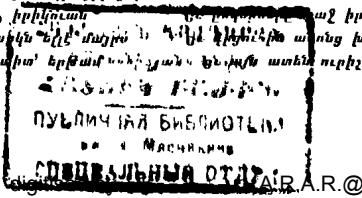
Այս որոշում. ինձ սակայն դուն երդուեցիր
Սիրելու մօրքս բընաւ բան չըսելու,
Գէթ տասնըմէկ կամ տասներկու օր շանցած,
Միայն թէ ինք չըփառագի գիտ տեսնել
Կամ չիմանալ մեկնիլս, որպէս զի լալով
Իր գեղեցիկ մարմնոյն վընաս մը չըգայ»:

Այսպէս ըսաւ ան, եւ աւարդն երդուեցաւ
Ատուածներուն երդումը մեծ: Եւ արդ նէ
Երբ երդուեցաւ ու իր երդումն աւարտեց՝
Իսկոյն գինին սափորներու լեցուց մէջ,
Եւ լաւ կարուած պինդ տիկերու մէջ ալիւրն.
Իսկ Տելեմաք դէպ ի պալատ մըտնելով
Խառնուեցաւ տարփողներու շուրիին:

Բայց Աթենաս աստուածուհին ծովաշուի
Ուրիշ խորհուրդ մ'ալ յըղացաւ. առնելով
Տելեմաքի դէմքը զընաց չըրէցաւ
Քաղցին ամէն կողմերն ու կանգ առնելով
Ամէն մարդու քով՝ կը խօսէր հետերին,
Յորդորելով որ հաւաքուին իրիկուն
Երազանգ նաւին քով. ինքը յետոյ
Փորձիտի չընաշխարհիկ ճաւակին՝
Նոյնմոնի զընաց, անկէ ուզելու
Նաւ մը երազ, եւ ան սիրով խոտոացաւ:

Մըտաւ արեւն ու մըթընցան փողոցներն,
Եւ Աթենաս ծովը ձըզեց երազ նաւն,
Ու գետեղեց մէջն ինչ կազմած որ կըրնան
Տանիլ նաւերը պընդակազմ՝ յատակով,
Եւ կայնեցաւ նաւակայքին ծայրը ինք.

Եւ արդ ինչպէս ալ իր շուրքը առին,
Եւ Եփիրէն Եփիրէն անց խախտաւ կը շնչէր:
Քընանալու, վասն զի ես միտ երթամ Եփիրէ
Մահէն անուշ ուրիշ խորհուրդ մ'ալ երկնեց



ինք Աթենաս աստուածունհին ծովաշուի.
 Ելաւ ու վեհ Ողիտսի տունը գնաց
 Եւ տարփածուաց վըրայ ծորեց քուն մ' անուշ,
 Գինեբրունները վըրգոճեց, ու ձըգեց
 Վար բաժակներն անոնց ձեռքէն, և անոնք
 Քաղցրին մէջէ քընանալու վագեցին,
 Եւ ալ երկար չըմընացին հոն նրստած,
 Զի ծանրացած էին անոնց թարթիչներն:
 Եւ Աթենաս խաժակն իր խօսքը ուղղեց
 Տելեմաքին, զայն պերճագեղ պալատէն
 Դուրս կանչելով, նըմանելով Մենտորի
 Կերպարանքովն ու ձայնովն. «Օն, Տելեմաք,
 Նըստեր են վաղ իսկ ամառաբարձ ընկերներդ
 Թիակներուն քով եւ քեզի կը սպասեն.
 Երթանք, եթէ չես ուզեր չուղ ուշացնել »:

Եւ ըսելով այսպէս Պալլաս Աթենաս
 Առաջ անցաւ, երազօրէն կը քայլէր,
 Եւ ան կ'երթար աստուածունայն հետեւէն:
 Եւ երբ հասան անոնք ծովուն ու նաւին՝
 Դըտան ծովեզրը վարսագեղ ընկերներն:
 Եւ անոնց այսպէս խօսեցաւ զիւցային
 Տելեմաքն. «Օն, սիրելիներ, քալեցէք
 Պաշարը հոս բերենք, պատարտտ է տան մէջ,
 Եւ մայրքս չի գիտեր և ոչ միւս կիներն,
 Անոնցմէ մին միայն գիտակ է ծրազրիս »:

Այսպէս ըսաւ եւ յառաջեց, և միւսերն
 Հետեւեցան իրեն. ամէն բան բերին
 Զետեղեցին զեղաշիտակ նաւուն մէջ,
 Ինչպէս հրաման էր տըրեր ճեռն Ողիտան:
 Տելեմաք նաւ մըտաւ, սակայն Աթենաս
 Զայն կանխելով՝ զընաց ղեկին նըստաւ քով,
 Եւ Տելեմաքն ալ անոր քովը նըստաւ:
 Իսկ նաւագները քակելով չըւաններն
 Իրենք ալ ներս մըտան նըստան տեղերին:
 Եւ Աթենաս ծաւին յղեց հով մ'աշողդ,
 Զփփուէ՛ որ թուխ ծովուն վըրայ կը մըռնչէ:
 Եւ Տելեմաք ընկերներուն սիրտ տալով
 Հըրամայեց կարգի զընել կազմածներն,
 Եւ անոնք իր խօսքին մըտիկ ընելով՝
 Տընկեցին կայմի եղելիւնէ՝ զոգաւոր
 Կայմընկալին մէջ և չուանով կապեցին,
 Եւ քաշելով առագաստներն ըստփոսակ
 Պարգեցին կուռ ու քաջագոր խրացներով,
 Փըչեց լեցուց առագաստին գոգը հովն
 Ու ծիրանի ծըփանքն ուժգին կը գուչըր
 Նաւուն երկու կողմի՝ երբ սրարու վարգելով
 Արիներուն վրայէն ուղին կը սպասէր:
 Եւ կազմածներն երբ կապեցին սիւ նաւուն՝
 Խառնարանները լեցուցին գինիով,
 Եւ նըւէրներ կը հեղոփին մըլտակայ

Անմահական աստուածներուն, մանաւանդ
 Զևսի ծաւի աղջկան, Գիշերը բոլոր
 Միշէւ առտու կը կըրորէր նաւն իր ուղին:
 Թրգմ. Հ. Ա. ՂԱԶԻԿԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ԲԱՌԱՅ ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐ



Պ. ՏՕՆԱՊԵՏԵԱՆ. « Զայմ Տառապելոց » .
 Տպարան Յակոբ Բ. Թիւրպպեամ . Paris
 1922:

Սիրոյ քստմնելի սարսուռ մ'է որ անցաւ
 սրտէս « ԶԱՅՆ ՏԱՌԱՊԵԼՈՅ » ի ընթերցմամբ.
 Մայիսի առաւօտեան ցողագեղ շուշանը այնքան
 հմայիչ չէ՝ քան այս սիրոյ բաժակին մէջ հաւ
 ւաքուած կաթիլ կաթիլ արցունքները:

Ստուգիւ ճըքան բնական, ճըքան անկեղծ զգաւ
 ցումներ կը պարունակեն այդ սրտակեղծ նաւ
 մակները: Ընտանեկան սիրոյ շատ զգայուն թըրւ
 թուումներ, ուր բնականութիւնն և պարզութիւն
 նը միակ զարդն է:

« Գրքիս հեղինակը մէկ անձ չէ » այլ հարիւ
 րաւոր տարաբանտ հոգիներու արցունքով է
 գրուած. խոցուած սրտեր, արիւնշտած յոյսեր՝
 ո՛րքան դառն կը հնչեն ընթերցողին սրտին մէջ:
 Անոր ամէն մէկ գիր՝ հայրենիքէն բերուած արիւ
 նոտ ծաղիկ մը կը թուի:

Ոչ այնքան խորենացւոյ Ողբը, ոչ Լաստիւ
 վերացւոյն լաւահաճաշ գրիչը կը յուզեն սիրող
 սրտերը՝ քան այս նամակները: Ինձ յիշել տուին
 Աբովյանի « Վէրք Հայաստանի » տխրագոգեցիկ
 զգայուն էջերը՝ Աղասիի մօր և հարսին փափ
 կազգաց անգուգական նամակները, ուր սիրոյ
 գոլորշին կը թուի հեռու հեռու՝ և առանց սիւ
 բելոյն սիրտը տաքցնել կարենալու, հովեր կը
 տանին, սառերը կը հալին, և սէրն անարձագանգ
 կը ծնայ:

Հայը շատ ճարտար է ցաւն և արցունքն երւ
 գելու մէջ, և այս նամակներու գեղեցիկ մտած
 մամբ ամփոփումը պիտի ծառայէ ապագային իբր
 արցունքէ շինած կոթող մը, որուն վրան խաւ
 չանիչ յոյսը լուսափայլ կը շողայ:

Բնաւ չկայ ազգ մը՝ որ արցունքի և արեան
 ծովուն մէջ խեղդուած՝ դեռ յոյսի, վերապումի
 այնքան վառ, այնքան կորովի զգացումներ ու